

Fekete-Karydi Klára

Az Égei-tengeri konfliktus

DOI 10.17047/HADTUD.2016.26.E.177

Absztrakt:

A NATO legújabb missziója két tagállam felségvizein zajlik, melyek közül az egyik, Görögország tagja az Európai Uniónak is. A bevetés fontosságával kapcsolatban nem merültek fel kétségek a NATO védelmi miniszterek 2016. február 11-ei találkozásán és az Európai Unió is együttműködik Törökországgal a menekültválság megoldása érdekében. Az Égei-tenger két oldalán azonban nemcsak a menekültek okoznak válságos helyzetet. A belső konfliktusokkal terhelt Törökország és a II. világháború óta a legnehezebb gazdasági válsággal küzdő Görögország közti konfliktus kedvezőtlen hatást gyakorolhat a nemzetközi együttműködés hatékonyságára. Felismerve, hogy egy olyan műveletben, ahol két szövetséges bizonyos érdekellentéttel vesz részt, fontos a felek által vitatott bilaterális kérdések ismerete. Ez a cikk kronológiai sorrendben tekinti át a görög–török konfliktusokat, említést tesz a kiemelkedő súlyú gazdasági és diplomáciai eseményekről, megvizsgálja a két ország helyzetét a nemzetközi biztonsági architektúrákban és összegzi a konfliktus sikeres megoldásához szükséges feltételeket.

Kulcsszavak:

Égei-medence, NATO; EU; tengeri határvonal; konfliktus.

Fekete-Karydi, Klára

The Aegean Conflict

Absztrakt:

The theatre of the most recent NATO operation is on the territories of two of its member states of which Greece is also a member of the European Union. The importance of the deployment was not questioned at the February 11 2016 NATO Defence Ministers' Meeting and the European Union is cooperating with Turkey to enhance a solution for the Migrant Crisis. However, it is not only the migrants that add to distress over the two sides of the Aegean. The conflict between Turkey, struggling with internal conflicts and Greece, experiencing the most severe economic crisis since WWII may have a negative impact on the efficacy of the international cooperation. Recognizing, that it is essential in an operation to be aware of the bilateral disputes where the interest of two participating Allies is somewhat conflicting; this article outlines the Greco-Turkish conflicts, the outstanding economic and diplomatic events, the situation of the two countries in the international security architectures in a chronological order and summarizes the provisions required to the successful resolution of the conflict.

Kulcsszavak:

Aegean; NATO; EU; sea border, conflict.

A görög–török háborúk – kisebb megszakításokkal – 1980-ig tartottak, a török fegyveres erők provokációiból adódó kisebb konfliktusok azonban még mindig meglehetősen gyakoriak. Majdnem hatszáz éves konfliktus feszül a két ország közt, melybe nem egyszer avatkozott be – akár aktívan, akár passzívan – a nemzetközi közösség. A görög–török konfliktus megértéséhez vissza kell tekintenünk a múltba, és a nagyhatalmi politika prizmáján keresztül kell megközelítenünk az észak-atlanti biztonsági architektúra leggyengébb láncszemét.

A menekülthullám 2006-os kezdete óta Görögország többször kérte a nemzetközi szervezetek, főként a FRONTEX beavatkozását, de a nyugati tagállamok egészen 2015-ig semmit nem tettek a válság rendezése érdekében. A menekültválság mindkét oldalon felülírta a pillanatnyi érdekeket és azonnali cselekvést váltott ki az érintettekben. És mire beköszöntött 2016, minden jelentős nemzetközi szervezet bekapcsolódott a válságkezelésbe.

A NATO védelmi miniszterei 2016. február 11-én megegyeztek a NATO 2. Állandó Tengeri Csoport (NATO Standing Maritime Group 2) azonnali bevetéséről az embercsempészet megfékezésére az Égei-tengeren, melynek feladata megfigyelés és információ-gyűjtés, illetve a társszervezetek és az érintett tagállamok tájékoztatása.

A két NATO-tagállam szembenállása megnehezítheti a művelet sikerét, és próbatétel elé állíthatja magát, a Szövetséget.

Nem szabad figyelmen kívül hagynunk a gazdasági kérdéseket sem, mivel a szénhidrogén lelőhelyek terén végzett kutatások új geopolitikai kihívásokat teremtettek. Az újonnan felfedezett szénhidrogén-lelőhelyek egy része az Égei-tenger észak-keleti részén helyezkedik el, igen közel a török partvonalhoz. A Ciprusi felségvizeken is jelentős mélytengeri földgázmezőt találtak, a dél-kréti medence pedig a Levanteivel vetekedik a lelőhelyek gazdagságát illetően. (Bruneton–Konofagos–Foscolos 2012)

Törökország nem írta alá az ENSZ Tengerjogi Egyezményét,¹ és elképzelhető, hogy megfontolja tengeri határvonalainak kiterjesztését a görög és ciprusi Exkluzív Gazdasági Övezet terhére. Az agresszív akciók majdnem fegyveres konfliktushoz vezettek 1987-ben és 1996-ban, így akár a bilaterális kapcsolatok eszkalációja is elképzelhető Görögország és a Ciprusi Köztársaság, illetve Törökország történelmi konfliktusokkal terhelt kapcsolatában.

Az égei-tengeri konfliktus sarokpontjait a tengeri határvonalak, a nemzeti légtér, az Exkluzív Gazdasági Övezetek, a szürke zónák, és a kontinentális talapzat adják. A görög–török konfliktusok regionális megközelítésben is figyelemre érdemesek, hiszen a terrorizmus elleni nemzetközi küzdelem, a migráns-válság, a mélytengeri szénhidrogén-készletek kiaknázása, szállítása és felhasználása is jelentőséggel bír Európa, a NATO és a térség országainak szempontjából is.

A jelenkori konfliktusok előzményei

Az oszmán uralom és a görög függetlenségi háború (1453–1900)

A két ország kapcsolatait egyszer és mindenkorra megpecsételte az a közel ötszáz éves uralom, mely Konstantinápoly, azaz „A Város” elvesztésével kezdődött 1453-ban. 1460-ra kiteljesedett az török hódítás Görögországban és jobbra csak a Velencei uralom alatt álló területek (például Kréta, a Jón-szigetek stb.) menekültek meg az oszmán félhold uralma elől. A gyakran albán helytartók útján irányított görög nép minden, az oszmán birodalom integritását romboló lázadást támogatott. Így harcoltak a Lepantói csatában (1571), az Epiruszi parasztlázadásban (1600–1601), a VI. Oszmán–Velencei háborúban (1684–1699) és az Orlov-lázadásban (1770) is.

¹ United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS) 1982.
HADTUDOMÁNY, 2016. ÉVI ELEKTRONIKUS LAPSZÁM

A törökök elől Nyugat-Európába menekülő tudósok magukkal vitték az ókori tudományos eredményeket és az antik *savoir-vivre*² lenyomatát, mely nagyban hozzájárult a reneszánsz ottani kibontakozásához, és idővel, a humanista gondolkodás új korszakában Nyugat-Európa fordult kulturális bölcsője felé.

Bár a XVI–XVII. századot a reménytelenség jellemezte, ez volt az az időszak, amikor újra megerősödött a görög tengeri kereskedelem és az árucikkeken túl az új ideológiák is eljutottak Görögországba. Miután a Szent Szövetség győzedelmeskedett Napóleon felett, Görögországban életbe lépett egy terv (1817), melynek célja a függetlenedés volt.³

Hosszas előkészületek után, 1821-ben kezdődött meg a görög függetlenségi háború, melyet Lord Byron hívószavára a felvilágosult nyugati országok, Franciaország és Nagy-Britannia, valamint a térségben szintén érdekelt Oroszország segítségével nyertek meg a görögök. Az I. Görög Köztársaság (1827–1831) után a bajor Otto von Wittelsbach,⁴ majd, 1862-es trónfosztását követően a Glücksburg-házi Vilmos herceg⁵ került a trónra. Utóbbi uralkodása alatt került sor olyan szükséges, ám költséges beruházásokra, mint a Korinthoszi-csatorna megépítése, és az ország jelentős területi gyarapodást ért el.

1864-ben Nagy-Britannia átengedte Görögországnak a Jón-szigeteket és 1881-re Thesszáliát visszaszerezték is az oszmánoktól. Az oszmán birodalomnak fizetendő adók azonban annyira meggyengítették a gazdaságot, hogy az 1893-ban fizetéseképtelenséghez és nemzetközi pénzügyi ellenőrzés bevezetéséhez vezetett a hitelezők kifizetése érdekében. Az ország területi integritása nem volt stabil, Kréta visszaszerzése a kisázsiai tartományok elvesztésével párosult.

További konfliktusok (1900–1945)

A görög–török háborút a balkáni háborúk (1912–1913) követték, amelyek nyomán 1913-ra újabb területek (Macedónia, Epirus, égei-tengeri szigetek) szabadultak fel az oszmán uralom alól. Az I. világháború után pedig visszaszállt Görögországra Bulgáriától Nyugat-Trákia.⁶

Csakhamar kitört egy újabb görög–török háború,⁷ Kis-Ázsiában pedig etnikai tisztogatás kezdődött. A görögök,⁸ az örmények és az asszírok elleni agressziót a nemzetközi közösség⁹ emberiség elleni bűntettnek és népirtásnak minősítette.¹⁰ Szmirna¹¹ után számos település elesett, majd az anatóliai és pontoszi görögök döntő többségét deportálták és vagyonukat elkobozták.

Az oszmán birodalom nem ratifikálta a Sèvres-i Egyezményt,¹² nem volt hajlandó lemondani sem Kelet-Thrákiáról sem Ioniáról és mindössze három évvel

² *Az élet élvezetének tudása.*

³ 1817

⁴ I. Ottó görög király

⁵ I. György görög király támogatta báró Pierre de Coubertin kampányát az olimpiai játékok feltámasztására. Az első újkori nyári olimpiai játékokat Athénben rendezték meg 1896-ban.

⁶ Görögország 1917-ben lépett be a háborúba a Kisantant oldalán.

⁷ 1919–1922

⁸ A halálos áldozatok száma majdnem elérte az 1 millió főt.

⁹ Az Antant-hatalmak, az International Association of Genocide Scholars, a görög, a ciprusi és a svéd kormány.

¹⁰ Törökországban törvény tiltja, hogy beszéljenek róla.

¹¹ A mai Izmir.

¹² 1920

később – a sokat kritizált¹³ Lausanne-i Egyezmény (1923. július 24.) értelmében – visszakapta azokat.

A háború nagymértékű lakosságcserével végződött, mely a kisázsiai görög lakosság majdnem teljes eliminálását jelentette. A következő évek komoly változásokat hoztak Törökországban. Az új köztársaság új kihívásokkal találta magát szemben, a háborús veszteségeket pedig a kurdok lázongásai tetézték.

1928-tól a közeledés időszaka kezdődött az új vezetők, Eleftherios Venizelos és Kemal Atatürk között. A kétoldalú kapcsolatok 1930-ban normalizálódtak, majd az 1934-es Balkáni Paktumban teljesedtek ki.

A II. Görög Köztársaság kormányzóinak eközben rendkívül nehéz feladatokkal kellett szembenézniük, hiszen a Kis-Ázsiából deportált tömegeket be kellett integrálni a társadalomba, és újjá kellett szervezni a háborúktól meggyengült országot.

II. György király¹⁴ kétszer ült a hellének trónján, az interregnum-időszakot pedig az 1933-as világgazdasági válság határozta meg. Uralkodásának második ciklusa alatt¹⁵ Ioannis Metaxas tábornokot nevezték ki a Görög Királyság kormányfőjévé és külügyminiszterévé,¹⁶ mely a német megszállás kezdetéig tartott.

A II. világháborús veszteségek tekintetében Görögországot a negyedik helyre teszik a történészek a tengelyhatalmak ellen harcoló országok között és a halálos áldozatok arányát tekintve is csak Lengyelország, Lettország és Litvánia előzte meg. Amit azonban a Párizsi Békeszerződés és a Londoni Szerződés¹⁷ megítélt Görögországnak jóvátételként, azt a négy nagyhatalom által jegyzett, s a német újraegyesítést rögzítő, így a II. világháborút végleg lezáró szerződés elengedte. Így Görögország számára – immáron NATO- és EU-tagállamként – nem volt megfelelő az idő nagy összegű követelések bejelentésére. A háború egyetlen eredménye az volt, hogy 1947-ben a Dodekanészosz-szigetek is visszaszálltak Görögországra.¹⁸

Betagozódás az új nemzetközi biztonsági rendszerbe (1950–2010)

A görög–török kapcsolatok alakulásának szempontjából a következő fontos állomás 1952, amikor Görögország és Törökország egyaránt beléptek a NATO-ba, majd az újabb, 1953-as Balkáni Paktum, mely a Szovjetunió déli terjeszkedését volt hivatott megakadályozni.

Ciprus kérdése újabb ellentéteket szült. A brit protektorátus alatt álló sziget 1960-ban nyerte el függetlenségét. Törökország egy sikertelen támadást követően (1964), 1974-ben szállta meg, és elfoglalta a sziget területének 40%-át. A sziget megosztását az eredeti lakosok kiűzése követte a megszállt területekről és közel 60 000 török betelepítése. A Ciprusi Köztársaságnak mindemellett de jure szuverenitása van a sziget és felségvizei felett Akrotiri és Dhekelia – azaz a Brit Tengerentúli Területek – kivételével, mely közigazgatásilag Szuverén Bázis Terület.

¹³ A legsúlyosabb kritikákat az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Németország vezetői fogalmazták meg. George Curzon brit külügyminiszter szavaival élve „...a lausanne-i szerződés keresztbe-kasul rossz megoldás, amely miatt a világnak a következő száz évben még súlyos jóvátételt kell fizetnie...”, míg James W. Gerard, valamint a Harvard és a Columbia egyetem mérvadó professzorai szerint „Lausanne-ban feláldozták a keresztény civilizációt az olaj-spekulátorok érdekeinek oltárán”.

¹⁴ A restaurált Glücksburg-házi uralkodó, I. Konstantin és Zsófia porosz királyi hercegnő első fia.

¹⁵ 1935–1947

¹⁶ 1936–1941

¹⁷ London Debt Agreement, 1953.

¹⁸ Olaszországtól.

A sziget északi részét a Ciprusi Köztársaság és a nemzetközi közösség (ENSZ, Európai Unió, Európai Tanács) a törökök által megszállt területnek tekinti.

A hetvenes évek elején a párizsi emigrációból hazatérő politikusok jelentették az alternatívát a diktatúrát tovább nem tűrő nemzet számára. A III. Görög Köztársaság első kormánya keserűen tapasztalta a szövetségesek hozzáállását az újabb török agresszióhoz, így új katonai doktrínát hirdetett és kilépett a NATO-ból.

Konstantinos G. Karamanlis három faktort azonosított az új görög védelempolitika kialakításához, s ezek máig meghatározzák az ország külpolitikáját:

- 1) A görög haderő gyenge, rosszul felszerelt és alulképzett, ezért fejleszteni szükséges.
- 2) A nemzet biztonságára Törökország jelenti a legnagyobb veszélyt.
- 3) Az ország hosszú távú biztonságának záloga az európai integráció.

Mindezek fényében Görögország 1980-ban újra belépett a NATO-ba, 1981-ben pedig az Európai Közösség tagja lett.¹⁹ 1998-ban újra megindult a közeledés Görögország és Törökország között, ugyanakkor egyre gyakoribbá váltak a török haderő illetéktelen behatolásai Görögország felségvizeire és légtérébe.

2009-ben Anders Fogh Rasmussen lett a NATO főtitkára, akinek megválasztása ellen egyedül a NATO második legnagyobb hadseregével bíró Törökország tiltakozott a dán sajtóban megjelent Mohammed-karikatúrák miatt. Az új főtitkár abszurdnak nevezte a két ország szembenállását, hangsúlyozván, hogy a Ciprusi kérdés megoldatlansága nemcsak a NATO afganisztáni szerepvállalását sodorja veszélybe, de a NATO–EU kapcsolatok elmélyítését is akadályozza.

Rasmussen egyik prioritása volt a NATO és az EU együttműködésének javítása és tartott attól, hogy a török vétó megnehezítheti a Szövetség szerepvállalásait, különösen Afganisztánban. Görögország NATO-tagságának 60. évfordulóján, 2012. február 15-én, Athénban tartott beszédében kifejtette, hogy a „... NATO-ban történő megbeszélések és együttműködés megteremti a fórumot a feszültségek szétoszlátására, az érzékeny kérdéseknek a többi Szövetséggel megvitatására, és arra, hogy pragmatikus megoldásokat találjunk”. (Rasmussen 2012)

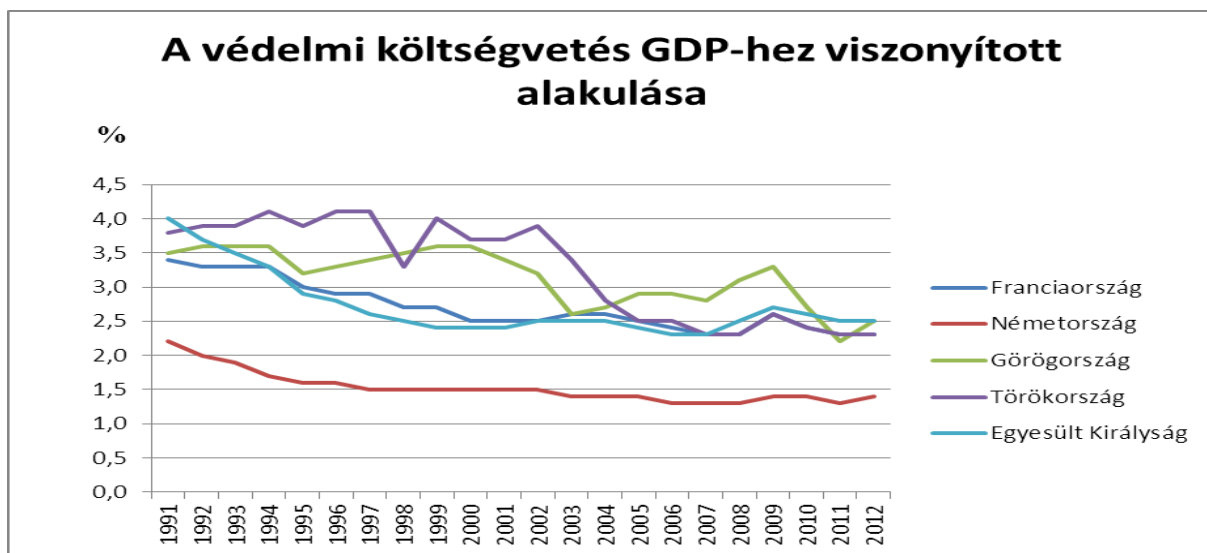
A védelmi költségvetések alakulása

A NATO-tagság egyik alapvető kritériuma, hogy a védelmi költségvetés haladja meg a GDP 2%-át. Ahogy a 2010-es GLOBSEC-konferencián is felszínre került, ezen alapvetet meglehetősen kevés tagállam teljesíti, Görögország és Törökország pedig sajnálatos módon jobbra egymás ellen teszi azt. 1991 óta Törökország összesen 381 675 millió USD-t, vagyis több mint kétszer annyit költött hadifelszerelésre, mint Görögország, amelynek az esetében a végösszeg 188 416 millió USD-re rúg. A 2002–2011 közötti védelmi kiadások Törökország esetében 171 531 millió USD-t, Görögország esetében pedig 93 469 millió USD-t tettek ki, vagyis ebben a periódusban az arányok közel azonosak. (SIPRI 2016)

A hellének legjelentősebb beszállítói hagyományosan az Amerikai Egyesült Államok, valamint Németország és Franciaország. Ebben az időszakban

¹⁹ Először 1958-ben folyamodott tagságért, melynek eredményeként 1961-ben kötött Társulási Megállapodást az unió elődjével. Ez felfüggesztették a ciprusi konfliktus évei alatt, s végül 1981-ben lett a közösség teljes jogú tagja.

Németország összesen 23 654,5 millió, Franciaország pedig 11 967,5 millió USD értékben szállított hadi eszközöket Görögországnak.

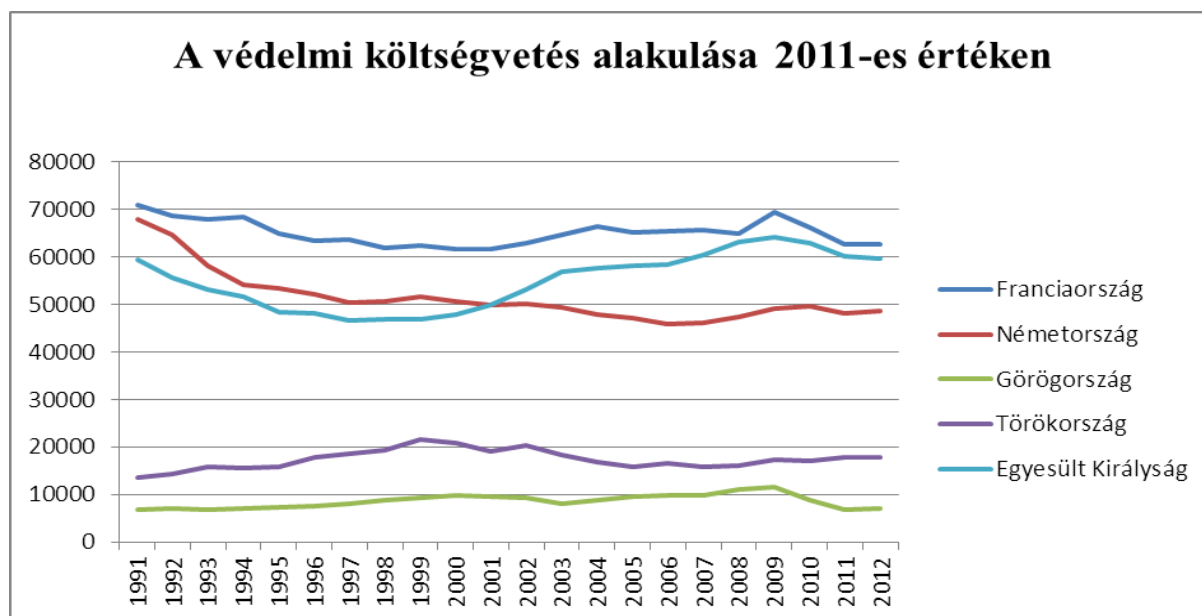

1. ábra

(Forrás: SIPRI Military Expenditure Database. Data for all countries 1945–2015)

Ellenkező irányból megközelítve, Németország fegyverexportjának majdnem 15%-a kerül Görögországba, mely a legnagyobb piacot jelenti számára. 2011-ben 2 milliárd eurót fizettek ki Berlinnek tengeralattjárókért és –, ha hozzávesszük azt a további 1 milliárd eurót, mely részét képezi az első segélyprogram beindítását mindössze pár héttel²⁰ megelőző katonai célú megrendeléseknek –, az összeg háromszor akkora, mint a görög kormányának a megszorítások részét képező nyugdíj-csökkentésből származó bevétele.

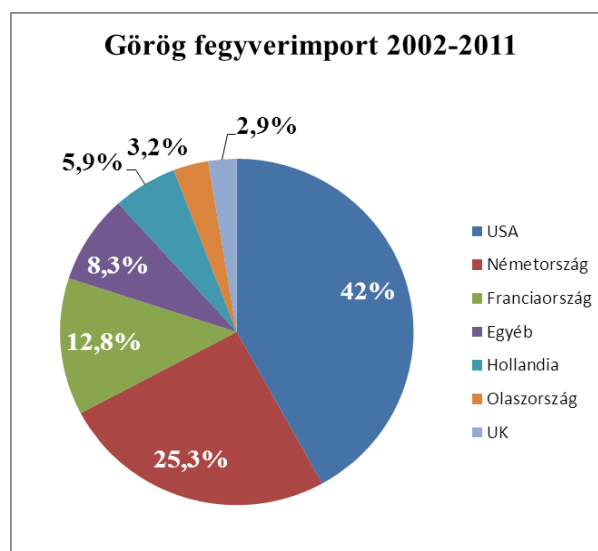
²⁰ 2010. március.

2. ábra

(Forrás: SIPRI Military Expenditure Database. Data for all countries 1945–2015)

Franciaországtól –, mely fegyverexportjának 10%-át szállítja Görögországnak –, öt fregattot, elektronikai berendezéseket és tizenöt kereső-mentő helikoptert rendelt a védelmi minisztérium (utóbbit 794 millió EUR értékben). Megrendeléseket kapott még Hollandia,²¹ Olaszország²² és Spanyolország²³ is, összesen 175 millió EUR értékben, valamint az USA-tól is rendeltek (SIPRI, 2016) ebben az időszakban F–16-osokat.

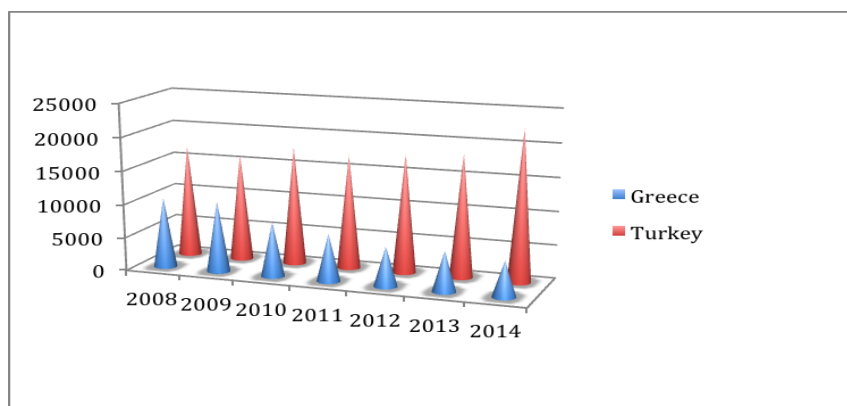
3. ábra

(Forrás: SIPRI Military Expenditure Database. Data for all countries 1945–2015)

²¹ Németországgal közösen szállított elektronikai berendezéseket és szárazföldi járműveket.

²² Gépkarabélyokat és repülőgép alkatrészeket.

²³ Katonai célú vegyi anyagokat.

4. ábra

A görög és a török védelmi költségvetés alakulása 2008-2014

(Forrás: SIPRI Military Expenditure Database. Data for all countries 1945–2015)

Fontos megjegyezni, hogy a 2010-es beszerzések jelentős része évekkel korábbra datálódó keretszerződések részét képezte és azok megkötésének pillanatában még senki nem láthatta előre a jövőben kibontakozó pénzügyi válságot. A legfontosabb ebben a tekintetben mégis az, hogy a GDP 2–4%-a között mozgó védelmi költségvetés szintje önmagában nem gyakorol jelentős hatást sem a makrogazdasági mutatók alakulására, sem az ország fizetőképességére.

A Trojka legutóbbi mentőcsomagjának egyik feltétele volt, hogy Athén 400 millió euróval csökkentse védelmi költségvetését, mely – szemben a 2%-os uniós átlaggal – még 2012-ben is 4%-al járult hozzá az ország GDP-jéhez.

A görög–török fegyverkezés üteme a válság éveitől jelentősen átforgult, a korábbi 4:7 arány 1:4-re vált. (SIPRI 2016)

A regionális kontextus

A kőolaj jelenlétéről már Homérosz is írt, és Zante szigetén²⁴ a megszálló németek is termeltek ki kőolajat a II. világháború alatt. A görög gazdaságnak mindig is fontos részét képezte a szénhidrogének és egyéb nyersanyagok bányászata és feldolgozása, mely erős export orientációval párosult. Az elmúlt húsz évben fokozatosan csökkent az ágazat jelentősége, a szénhidrogén lelőhelyek felmérése azonban folyamatban van. Az Energean legutóbb Kavala és Prinos térségében végzett fúrásokat. (Newman 2012)

Az előrejelzések szerint lehetséges, hogy több mint, 26 milliárd hordónyi kőolaj rejlik a görög felségvizeken. Ebből 22 milliárd hordónyi Görögország nyugati oldalán és 4 milliárd hordónyi az Égei-tenger északi részén. A jelenlegi technológiai szinten hozzávetőleg a jelzett mennyiség 10%-a bányászható ki. (Michaletos 2010) Az égei-tengeri konfliktus vitatott területei tehát gazdag, bár nehezen hozzáférhető szénhidrogén-lelőhelyek, melyek földrajzi elhelyezkedése a cseppfolyósított gáz szállítására is több alternatívát kínál.

²⁴ Zakynthos

A Tamari-²⁵ és a Levantei-medencében²⁶ rejlő földgáz-mezőkről származó információk napvilágra kerülését követően a US Geological Survey publikált először átfogó elemzést a Kelet-Mediterrán mélyén rejtőző földgáz készletekről, melyet számos másik követett (l. 1. táblázat). A legmagasabb előrejelzések jellemzően a görög forrásokban jelennek meg, míg a nemzetközi pénzintézetek becsülnék a legóvatosabban.

A térség országai közül Izrael már megkezdte az újonnan felfedezett mélytengeri szénhidrogén-lelőhelyek kitermelését és alig akad olyan ország a tágabb környezetben, mely ne mutatna valamiféle érdeklődést az új energiaforrások kitermelésével, szállításával, vagy felhasználásával kapcsolatban. Izrael számára a földgáz biztonságos tárolása és szállítása jelenti a legnehezebb feladatot az iszlám fenyegetettség, a regionális biztonsági kockázatok, és a nemzetközi terrorizmus fényében.

A bilaterális és multilaterális kapcsolatok elősegíthetik az intézményi együttműködést a régióban, illetve az EU-val és a NATO-val. (Gouras 2013) A török diplomácia igyekszik rendezni kétoldalú kapcsolatait Izraellel, Ciprussal és Oroszországgal is. Áttörésről eddig nem beszélhetünk, így Izrael még mindig egyetlen lehetséges geopolitikai partnerével, Ciprussal tárgyal egy cseppfolyós gázterminál ²⁷ létrehozásáról, mely a saját lelőhelyeinek kiaknázását még tervező szigetország számára is előnyökkel járna. Athén 2011-ben kezdett kiadni engedélyeket a kilencvenes években azonosított potenciális kőolaj lelőhelyek (Ioannina, Patrai öböl, Katakolo) feltárására.

1. táblázat

Az égei-tengeri konfliktusban érintett országok gázmezőinek előrejelzett volumene
(Források: Oxford Institute for Energy Studies, Oil & Gas Journal [2008. október 6.], US Geological Survey, US Energy Information Administration [EIA], Delek Group, Foscolos [2011])

Ország	Felfedezés éve	Terület	Kapacitás Trillion cubic feet (Tcf)	Becsült tartalék (Tcf)	Kitermelés tervezett kezdete
Ciprus	2011	Aphrodite	7	7	2017
Görögország	2007	Herodotus	56	176	Ismeretlen
	2012	Dél-Kréta	120		Ismeretlen
Izrael	1999	Noa	0,04	33,34	2012
	2000	Mari-B	1,5		2004
	2009	Dalit	0,5		2013
	2009	Tamar	10		2013
	2010	Leviatán	18		2016
	2011	Dolphin	0,08		Ismeretlen
	2012	Shimshon	0,3		Ismeretlen
	2012	Tanin	1,2		Ismeretlen

²⁵ Izraeli felségterület

²⁶ Vitatott izraeli/libanoni felségterület

²⁷ Liquefied Natural Gas (LNG)

	2013	Karish	1,8		Ismeretlen
Palesztin terület	2000	Gáza felségvize	1	1	Ismeretlen
Törökország	2010	Dél-nyugati partvidék	0,218	0,218	Ismeretlen

Ankara 2012. március 16-án döntött görög felségvizeken elhelyezkedő szénhidrogén lelőhelyek feltárására szóló engedélyek kiadásáról. Törökország álláspontja szerint számára az UNCLOS – beleegyezése nélkül – sem kötelezettséget, sem jogokat nem hoz létre. Így az annak 3. cikkében szereplő 12 tengeri mérföldet sem tekinti mérvadónak tengeri és légi határvonalaira, illetve Exkluzív Gazdasági Zónájára nézve.

A 2016. szeptember 29-én, a falvak vezetőinek 27. találkozásán, Ankarában tartott beszédében Erdogan, a török elnök kritizálta a Lausanne-i Békeszerződést, mely meghatározta a két ország jelenlegi határait. Kifejezte, hogy a békeszerződést vereségnek tartja Törökországra nézve, mivel *„átadtunk olyan szigeteket, ahová átkiabálhatunk”*.

A szigeteket, melyekre az elnök utalt, az I. Balkán háború tengeri ütközetei során veszítette el az ottomán birodalom. A török partokhoz közel eső Lesbosz, Chiosz és Limnosz lakossága szinte teljes mértékben görög, ortodox keresztény.

A görög miniszterelnök, Alexis Tsipras reakciójában hangsúlyozta, hogy a Lausanne-i Békeszerződés és az Égei-tengeren kialakult status quo megkérdőjelezése nemcsak a két országra, hanem a tágabb régióra nézve is veszélyes. Fontos megjegyezni, hogy a hivatkozott terület egyben az Európai Unió és a Schengeni-övezet részét is képezi és elhelyezkedése kulcsfontosságú

- 1) a menekült-válság megoldásában,
- 2) a természeti erőforrások kiaknázása során,
- 3) az interkontinentális tengeri áruszállításban.

Következtetések

A NATO védelmi minisztereinek találkozóját követően bevetették a NATO 2. ÁllandóTengeri Csoportot (NATO Standing Maritime Group 2) és – bár nem feladatuk a beavatkozás, vagy az embercsempész hajók visszafordítása Törökország felé – az ENSZ Charta, illetve a tengeri élet biztonságáról szóló 1974-es SOLAS Egyezmény (International Convention for the Safety of Life at Sea) őket is kötelezi.

A hat ország részvételével zajló misszió hatására jelentősen visszaszorult a török partokról induló embercsempészet, a migránsok számának visszaszorítására azonban további erőfeszítéseket kell tenni. Ez kifinomult civil-katonai koordinációt igényel úgy az unión belül, mint a válságkezelésben résztvevő országokkal, és a nemzetközi szervezetekkel történő együttműködésben.

Az embercsempészet elleni küzdelem hosszabb távon csak akkor lehet sikeres, ha a stratégiai keretdokumentumok valós garanciákat tartalmaznak arra vonatkozóan, hogy Törökország tiszteletben tartja Görögország és a vétót fontolgató Ciprus határait. Az égei-tengeri művelet új eleme a belső együttműködés problémája, és kikristályosodni látszik, hogy ezen antagonisztikus ellentét feloldásához a legnagyobb körütekintésre van szükség a döntéshozatali mechanizmusokban és a műveleti területen egyaránt.

Dimitris Avramopoulos, migrációs ügyekért, uniós belügyekért és uniós polgárságért felelős biztos az év elején havi 100 000 új menekült és migráns érkezését jelezte előre a téli hónapokra.²⁸ A második negyedévtől növekedésre számított, melyre alapvetően három tényező van hatással. Egyfelől a bevándorlási csatornák kiszélesedése figyelhető meg egy ideje Ázsiában.

A menekültek összetételében eddig megfigyelt változások mellett egyre több országból érkeztek és várhatóak migránsok. Egyes vélemények szerint ösztönzően hat a menekültekre és migránsokra a NATO jelenléte az Égei-tengeren, hiszen növeli annak az esélyét, hogy kimentsék például egy süllyedő hajó utasait, vagyis jobb eséllyel élik túl az utazást Európába.

Számíthatunk a humanitárius helyzet romlására, mely elsősorban a görög kormány, az Egyesült Nemzetek Szervezetének Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) és a civil szervezetek elé állít újabb kihívást, miközben az Európába érkező bevándorlók száma is tovább növekedhet. Mindez megkívánja, hogy egy középtávú stratégiát is megfogalmazzanak a tagállamok az azonnali intézkedések mellett.

Bár Törökország EU-tagságát senki nem szorgalmazta jobban az elmúlt évtizedekben, mint Görögország, az utóbbi években a GREXIT került napirendre, Ciprus pedig vétőt fontolgat a Törökországgal történő együttműködés lehetséges elemeivel szemben.

David Davis, brit konzervatív politikus komoly aggodalmakat fogalmazott meg a török vízummentességgel kapcsolatban, mert szerinte egy ilyen egyezség nem javít a biztonsági helyzeten, hanem inkább ront rajta. A Törökországgal történő sikeres együttműködéshez követelményként fogalmazható meg:

- 1) Görögország intenzívebb támogatása,
- 2) az embercsempészet megállítása,
- 3) gyors reakció a változó körülményekre,
- 4) a schengeni övezet működésének mielőbbi helyreállítása.

Európa forró sarkában (Stavridis 2016) immár elképzelhetetlen az együttműködés kereteinek kialakítása a kontinentális nagyhatalmak, illetve az Amerikai Egyesült Államok és Oroszország egyetértése nélkül, hiszen csupa olyan kérdésről van szó, melyek évszázadokon át jelen voltak a nemzetközi közösségben. A menekültkérdés megoldása nehezen képzelhető el anélkül, hogy a görög–török kapcsolatok nyugvópontra kerüljenek, így a NATO missziójának folytatása és célkitűzéseinek megvalósítása rendkívüli fontossággal bír a NATO és az EU tagállamai számára.

A mediterrán övezet keleti és déli medencéjében zajló konfliktusok hatást gyakorolnak egymásra és megoldásuk záloga a nemzetközi szervezetek nagyfokú és hatékony együttműködése. A kelet-mediterrán térség stabilitásának záloga egy erős Görögország, és – figyelembe véve az ország stratégiai fekvését, energetikai és kereskedelmi jelentőségét – egyértelmű, hogy az Európai Uniónak is ez az érdeke.

IRODALOMJEGYZÉK

²⁸

- Aydin, M. – Ifantis, K. (2004): Turkish–Greek Relations: The Security Dilemma in the Aegean. Taylor & Francis, ISBN 978-0-203-50191-7
- Brewer, D. (2001): The Greek War of Independence: The Struggle for Freedom from Ottoman Oppression and the Birth of the Modern Greek Nation. Overlook Press. ISBN 1-58567-172-X
- Bruneton A. – Κονοφάγος, Η. – Φώσκολος, Α. (2012): Οι συγκλίνουσες λιθοσφαιρικές πλάκες και η ταυτόχρονη ύπαρξη πρίσματος επαύξεσης και λασποηφαιστείων στην υπεράκτιο νότια κρήτη. Νέες προοπτικές εντοπισμού κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην Ελλάδα. Ερευνητικό Ινστιτούτο Ευρωπαϊκών και Αμερικάνικων Μελετών. 30 Μάρτιος 2012
- Damiras, V. (2011): Greece Defense Policy 1974–1981: An Era of Great Dilemmas. Research Institute of European and American Studies
- Ekathimerini (2016): Erdogan disputes Treaty of Lausanne, prompting response from Athens. Ekathimerini, September 29 2016
<http://www.ekathimerini.com/212433/article/ekathimerini/news/erdogan-disputes-treaty-of-lausanne-prompting-response-from-athens> (Letöltve 2016. 09. 29.)
- Φώσκολος, Α. (2011): Οικονομική και Γεωπολιτική Σημασία των Βεβαιωμένων και Πιθανών Αποθεμάτων Υδρογονανθράκων της Ελλάδας και της Ανατολικής Μεσογείου. Σημασία τους για την Ενεργειακή Ανεξαρτησία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ενεργειακές Πρώτες Ύλεις, Ορυκτός Πλούτος, Νερά, Περιβάλλον και Πολιτισμός. Επετειακή Ημερίδα της Ελληνικής Γεωλογικής Εταιρείας. ΤΕΙ Κβάλας. 10 Μαρτίου 2011
- Gouras, K. (2013): Energy Security in the EU Area: The Eastern Mediterranean Region. CERIS Research Papers N° 33. European Post Graduate School of International & Development Studies. pp. 47.
<http://www.ceris.be/fileadmin/library/Research%20Papers/Energy%20Security%20in%20the%20EU%20Area-2013.pdf> (Letöltve 2014. 02. 22.)
- Hafner, M. – Tagliapietra, S. – El Elandalousi, El H. (2012): Outlook for Oil and Gas in Southern and Eastern Mediterranean Countries. MEDPRO Technical Report No. 18.
- Maltezos, R. – Williams, A. (edt.) (2016): Greece says Erdogan's remarks on islands 'dangerous' to relations. Reuters, September 30 2016.
<http://www.reuters.com/article/us-greece-turkey-idUSKCN12021J> (Letöltve 2016. 09. 30.)
- Michaletos, I. (2010): Greek companies step up offshore oil exploration, large reserves possible. Balkananalysis.com. December 08 2010.
<http://www.balkananalysis.com/greece/2010/12/08/greek-companies-step-up-offshore-oil-exploration-lage-reserves-possible-greece> (Letöltve 2012. 02. 08.)
- Newman, H. R. (2012): The Mineral Industry of Greece. USGS 2010 Mineral Yearbook – Greece. U.S. Department for the Interior – U.S. Geological Survey. October 2012. pp. 19.
- Rankin, J. (2016): Do not come to Europe - Donald Tusk warns economic migrants. The Guardian, March 3 2016.
<http://www.guardian.com/world/2016/mar/03/donald-tusk-economic-migrants-do-not-come-to-europe> (Letöltve 2016. 06. 19.).
- Rasmussen, Anders Fogh (2012): Greece and NATO: building security when times are tough. Speech by NATO Secretary-General in Athens, Greece. February 15

2012. http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_84306.htm (Letöltve 2012. 02. 16.)
- Salles, A. (2012): Drilling out of debt: Could oil and gas reserves save the Greek economy?, *Le Monde*, October 16 2012.
- Schenk, C. – Robertson, J. (2010): Natural Gas Potential Assessed in Eastern Mediterranean. US Geological Service, May-June 2010.
- SIPRI: Data for NATO members from 1949–2015, SIPRI Military Expenditure Database. <https://www.sipri.org/databases> (Retrieved: 2016.03.06.)
- Stavridis, J. G. (2016): The Hot Corner. *The World Post* – A Partnership between the Huffington Post and the Berggruen Institute. September 29 2016. http://www.huffingtonpost.com/admiral-jim-stavridis-ret/the-hot-corner_b_12234188.html (Letöltve 2016. 09. 29.)
- Stoltenberg, Jens (2016): Statement of the Secretary-General on NATO support to assist with the refugee and migrant crisis. February 25 2016. http://www.nato.int/cps/on/natohq/opinions_128372.htm (Retrieved: 2016. 02. 26.)
- TC Resmî Gazete (2012): A Miniszterek Tanácsának 2012/2802, 2012/2968, 2012/2973, 2012/2974, 2012/2975 számú határozatai. TC Resmî Gazete. 2012. április 27. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120427.htm> (letöltve: 2013. 09. 19.)
- United Nations Convention on the Law of the Sea